

Myndigheterna och Ströbergfallet - "ett gäng fuskare"

Publicerad: 2009-11-19 14:11, Uppdaterad: 2009-11-20 15:11

Kalla Faktas avslöjanden om undanhållna bevisuppgifter gör att Ströbergfallet nu utvecklats till Sveriges i särklass största rättsskandal i modern tid. Hela målet ställs på ända - i stället för anklagad har Ströberg blivit offer för brott mot rättegångsbalken. Det är skrämmande att utredande myndigheter agerar så känslolokalt och ryggradslöst inför detta. De verkar sakna både rättskänsla och förnuft.

OM FÖRFATTAREN

Jag genomgick 1972--1973 Försvarets Tolkskola i Uppsala på flyglinjen som värnpliktig militärtolk i ryska. 1974--1981 jobbade jag för svenska företag i Sovjet och Polen, och fick då flera gånger se hur östsidans underrättelse- och säkerhetstjänster arbetade. Jag följde även av eget intresse deras verksamhet i Sverige, och 1981 deltog jag som tolk vid "förhöret" av delar av den grundstötta ubåten U137:s besättning i Karlskrona. Efter U137-affären skrev jag flera tidningsartiklar för att försöka motverka den sovjetstyrda desinformation som flera svenska journalister (Maj Wechseltmann, Ingemar Myhrberg, Seppo Isotaalo, Olle Ahlsén m.fl.) försökte sprida om U137. 1996--2007 har jag arbetat som översättare vid EU-kommissionen. Sedan 2007 är jag bosatt med min familj i Thailand. Jag har följt Ströbergfallet ända sedan 1984 och hela tiden trott på Ströbergs oskuld.

Att Säkerhetspolisen eller åklagaren K G Svensson olagligen har undanhållit viktiga bevisuppgifter för domstolarna - uppgifter som hade kunnat fria Ströberg redan 1984 - är nu fullt klarlagt genom Kalla Faktas granskning (TV4 den 27 september). Men låt oss börja från början. 1983 döms överstelöjtnanten i Flygvapnet Bertil Ströberg till sex års fängelse för grovt spioneri. Han påstås ha överlämnat ett brev med hemliga försvarsuppgifter till polska konsulatet. Brevet blir känt för Säpo efter att polska ambassaden överlämnar det till Utrikesdepartementet (för övrigt en fullständigt unik åtgärd i spionagets världshistoria).

Domen är djupt omstridd. Ströberg hade varken ekonomiska, ideologiska eller andra motiv för den påstådda gärningen. Han var en oerhört lojal och pliktrogen officer i mitten sin karriär. Det finns ingen teknisk bevisning som binder Ströberg vid ambassadbrevet. Det finns heller inga vittnen. Tvärtom har Ströberg genom en vittneskonfrontation friats från att ha överlämnat ambassadbrevet till taxichauffören på Centralstationen. Den svenska krets som kände till de hemliga uppgifterna i brevet lär uppgå till ca 50 personer. Uppgifterna kan dessutom redan ha varit kända av Warszawapakten, inhämtade genom egen spaning eller från en mullvad i försvaret. Möjligheten att någon av Ströbergs arbetskamrater har begått gärningen har inte utretts till botten. Ströbergs ryske granne togs aldrig in till förhör. Och så kan man fortsätta uppräknningen av omständigheter som talar till Ströbergs förmån. Jag har själv kommit upp till ett trettioital.

Det enda domstolarna grundade sina fällande domar på var att Ströbergs berättelse om sin kontakt med en person som kallade sig *Sven Roland Larsson* skulle vara osannolik och påhittad.

Men den 27 september i år släppte Kalla Fakta en bomb. De hade grävt fram tidigare hemligstämplade dokument i Säpos arkiv, bl.a. ett PM som den förre statspolisagenten Lennart Savemark hade lämnat in till Säpo 1984 efter att ha sett ett TV-program om Ströberg. Genom att kontakta Säpo ville han förhindra ett justitiemord. Savemark förklarade i sitt PM att namnet Sven Roland Larsson hade figurerat tidigare i spionerisammanhang, redan 1957. Savemark infiltrerade då på svenska Statspolisens uppdrag Sovjetiska informationsbyrån i Stockholm. En dag råkade han i den inkommande posten få se en kopia på en agentrapport som han själv hade skickat till Statspolisen. Tillsammans med kopian på rapporten låg en handskriven lapp med ett liknande erbjudande som i ambassadbrevet 1983. Svar skulle, precis som i Ströbergfallet, skickas till *Sven Roland Larsson, Poste Restante, Stockholm 1*. Savemark förstod då att han var på väg att avslöjas som infiltratör och fick hjälp av Statspolisen och CIA att skyndsamt lämna Sverige.

Savemarks PM är enligt uppgift inte diariefört, och någon handläggare tilldelades aldrig ärendet, något som annars är lagstadgad rutin. Det förstärker bilden av organiserad mörkläggnings.

Enligt en annan uppgift i Säpos arkiv, som också har undanhållits, hade en person efterfrågat post till Sven Roland Larsson på postkontoret Solna 1, efter det att Ströberg hade gripits men innan uppgiften om namnet hade publicerats i media.

Man kan göra invändningen att det vore klantigt av en utländsk underrättelsetjänst att använda samma nyckelnamn i en komplot mot Ströberg 1983 som mot Savemark 1957. Visst, men det fanns ingen anledning att befara att Savemarks historia från 1957 skulle dyka upp på nytt som den nu gjort. Stereotypiskt beteende och "*klumpigt men effektivt*" har alltid varit ett signum för Warszawapakten underrättelse- och säkerhetstjänster.

GRU-officerare har t.ex. klivit in på försvarsmässor med sedelfyllda attachéväskor. Kanske litet burdust, men de kunde lämna mässorna med väskorna fyllda av känsliga uppgifter i stället. Och kommer ni ihåg Kursk, ubåten som gick under med besättning och allt 2000. Då stack en FSB-agent en lugnande spruta i en alltför högljutt protesterande änka, rätt under ett offentligt möte och mitt framför TV-kamerorna. Klumpigt, men man fick i alla fall tyst på käringen.

Man kan således nu utesluta att Ströberg själv har hittat på namnet Sven Roland Larsson. Hans uppgifter om händelsen på Djurgården och Larssons begäran att han skulle hämta ett brev på posten borde därför kunna betraktas som trovärdiga och sannolika.

Hur reagerar då svenska myndigheter på Kalla Faktas avslöjanden?

Den 2 oktober skickar Säpo ut ett pressmeddelande. Där säger man bla. följande:

"I programmet Kalla Fakta i TV4 har det framförts anklagelser om att Säkerhetspolisen skulle ha undanhållit uppgifter i samband med spionutredningen mot Bertil Ströberg på 1980-talet. Säkerhetspolisen ser allvarligt på påståendena.

Efter att ha gjort en första inledande kontroll av uppgifterna kommer Säkerhetspolisen att kontakta åklagare vid Åklagarkammaren för säkerhetsmål. Det är inte klarlagt om påståendena är korrekta. Det finns inte heller någon misstanke om brott. Syftet med att kontakta åklagare är att en oberoende part ska bedöma om uppgifterna bör utredas vidare. Vad det leder till är för tidigt att säga."

Observera att Säpo ljuger i pressmeddelandet. Det är fullständigt klarlagt att Kalla Faktas påståenden är riktiga eftersom de 1) bygger på dokument i Säpos arkiv och 2) det har visats att varken Ströberg, hans försvarare eller domstolarna har beretts tillgång till dem. Brottsmisstanke föreligger också eftersom undanhållandet utgör ett brott mot rättegångsbalken. Att brottet sedan är preskriberat gör det inte obegånget.

Ronnie Jacobsson heter den åklagare som Säpo kontaktade. Han skriver att han svarade Dagens Eko så här när de ringde upp och frågade om ärendet (jag frågar mig bara om han pratar lika byråkratiskt som han skriver):

"Det som kommit till min kännedom utgör enligt min bedömning inte i sig tillräcklig grund för att från åklagarsidan föranstalta om resning till förmån för Ströberg."

På min i efterhand ställda fråga "varför" svarar Jacobsson så här:

"Jag vill inte nu gå in på varför jag bedömt att det inte finns skäl nog för att ansöka om resning från åklagarsidan."

Jacobsson är väldigt formalistisk i sitt uppträdande. Till Dagens Eko sade han:

"För att närmare genomföra vissa åtgärder, som att hålla förhör och vissa andra förundersökningsinsatser, krävs ett ärende att knyta dessa åtgärder till."

Han måste ha en "formell rättslig ordning" att "hänga upp" en utredning på:

"Ett sådant ärende skulle vara att HD uppdrar åt Riksåklagaren att avge ett yttrande i ett resningsärende. Som jag har förstått det avser Ströberg att inkomma med en ansökan om resning. Jag har därför beslutat att invänta detta, dvs. att jag får RÅ:s uppdrag att avge yttrande över en resningsansökan. Inom ramen för denna undersökning som kan jag sålunda genomföra de förhör m.m., i enlighet med reglerna i rättegångsbalken, som jag anser är påkallade. De åtgärder som är påkallade kan mycket väl vara beroende av den argumentation som Ströberg anför."

Jacobsson verkar vilja lurpassa på vad Ströberg kommer att framföra i sin resningsansökan och han vill anpassa sina åtgärder till den. Det blir så en rundgång HD-RÅ-Åklagarkammaren, dvs. vi är tillbaka på ruta ett där det olagliga undanhållandet av uppgifterna sannolikt en gång skedde. Jacobsson har heller inte mycket att förhöra i dagens läge - två lik (Lennart Savemark och Thorsten Söderström, Savemarks kontaktman hos Statspolisen) och två halvlik med selektiv minnesförlust (Säpos förre operative chef P G Näss och förre spionåklagaren K G Svensson).

Replikskiftet med Dagens Eko fortsatte ungefär så här enligt Jacobsson:

"Har din granskning föranlett någon annan åtgärd?"

"Hur menar du då?"

"Ja, hur Säpo hanterade de uppgifter som först nu kommit fram?"

"Det här inträffade ju för ca 25 år sedan, varför eventuella tjänstefel sedan länge är preskriberade och varför någon form av förundersökning inte är aktuell."

Tjänstefelet är mycket riktigt preskriberat, men felet är därför inte obegånget. Och eftersom det uppdragats först efter 25 år, är mycket allvarligt och fått så svåra konsekvenser för den drabbade Ströberg, bör det utredas skyndsamt och av en oberoende part.

Observera också att undanhållandet av de aktuella bevisuppgifterna utgör en så allvarlig omständighet att Jacobsson borde ha anledning att begära resning från åklagarsidan.

Men det har han inte, tycker han. Och han vägrar som sagt säga varför.

Enligt sitt pressmeddelande ville Säpo att *"en oberoende part ska bedöma om uppgifterna bör utredas vidare"*. Att *"utreda vidare"* är inte detsamma som att *"inleda en förundersökning"*. Säpo ville - fortfarande enligt pressmeddelandet - ha klarlagt om Kalla Faktas uppgifter var riktiga och få en bedömning av om uppgifterna var sådana att de krävde fortsatt utredning. Jacobsson anser tydligen att det inte krävs, i alla fall inte just nu. Säpo ville dessutom att en *"oberoende part"* skulle göra bedömningen.

Åklagarkammaren för säkerhetsmål är knappast en sådan oberoende instans eftersom åklagaren K G Svensson sannolikt är delaktig i eller rentav ansvarig för mörkandet.

Hade Säpo haft ryggrad och rättskänsla hade man i stället vänt sig till JK med en begäran om utredning.

Den 2 oktober gjorde jag en anmälan till Justitieombudsmannen (JO) med begäran om undersökning av Säpos och/eller åklagarens hemlighållande. Den 8 oktober beslutade chefs-JO Mats Melin att inte utreda anmälan, "bland annat" mot bakgrund av att *"det har kommit till min kännedom att Bertil Ströberg har för avsikt att begära resning i det aktuella ärendet."*

Jag har också gjort en anmälan till Justitiekanslern (JK). Den 23 oktober säger JK att man instämmer *"i JO:s bedömning att det med hänsyn till att Högsta Domstolen kommer att ta ställning till resningsansökan saknas skäl att, i varje fall för närvarande, granska Säkerhetspolisens agerande i fallet Bertil Ströberg."* Efter att JK fått ta del av kammaråklagare Jacobssons argumentation i frågan upprepar JK samma beslut: Ingen åtgärd.

Både Jacobsson, JO och JK anger Ströbergs resningsansökan som skäl varför de inte vill utreda undanhållandet av bevisuppgifterna. Det är inte relevant. Resningsansökan avser enbart Ströbergs skuld i brottmålet, medan en utredning av undanhållandet skulle avse myndighetsansvar för ett mycket allvarligt fel som Säpo och/eller åklagaren har begått.

Om detta fel sattes på pränt i en oberoende utredning skulle Ströbergs resningsansökan stärkas. Det är tydligen vad myndigheterna vill undvika.

Min JO-anmälan av den 4 november om kammaråklagare Jacobssons passivitet föranledde heller ingen åtgärd (beslut av den 10 november).

I anmälan sade jag bl.a. följande:

"Mycket pekar nämligen på att Säpo och/eller åklagaren K G Svensson har begått ett mycket allvarligt fel genom att undanhålla de aktuella uppgifterna för Ströberg, hans försvarare och domstolarna. Detta fel har mycket central betydelse för Högsta Domstolens kommande bedömning av den resningsansökan som Ströberg nyligen inlämnat i målet. Felet bör utredas redan nu. Det finns ingen anledning att avvakta HD:s eventuella begäran till RÅ om undersökning. All fördröjning och allt slingrande bidrar bara till att stärka intrycket av att myndigheterna vill mörklägga de allvarliga fel som Säpo och/eller K G Svensson uppenbarligen har begått."

Vad säger då Säpo? Det är pressekreterare Patrik Peter som svarar:

"Har Säpo några kommentarer till kammaråklagare Ronnie Jacobssons beslut i Ströbergärendet?"

"Nej, vi har ingen kommentar att ge om åklagarens beslut."

"Är ni nöjda med att han tills vidare inte vill utreda ärendet vidare?"

"Vi har ingen synpunkt på hur åklagaren valt att agera."

"Var inte er avsikt med att kontakta honom att få uppgifterna om hemlighållandet utredda snarast möjligt?"

"I programmet Kalla Fakta i TV4 framfördes det allvarliga anklagelser att Säkerhetspolisen skulle ha undanhållit uppgifter i samband med spionutredningen mot Bertil Ströberg på 1980-talet. Vi gjorde själva en första inledande kontroll av uppgifterna, därefter kontaktade Säkerhetspolisen åklagare."

"Det var inte klarlagt om påståendena var korrekta. Det fanns inte heller någon misstanke om brott. Vi ansåg ändå att anklagelserna var så allvarliga att en utomstående part skulle bedöma uppgifterna. Syftet med att kontakta åklagare var att en oberoende part skulle bedöma om uppgifterna borde utredas vidare."

Kontra denna tystnad mot *"Säkerhetspolisen ser mycket allvarligt på påståendena."*

Engagemanget för att gå till botten med frågan är tydligen helt bortblåst. Märk också att det sista svaret i stort sett bara är en ordagrann upprepning av Säpos pressmeddelande av den 2 oktober, ett meddelande som redan har konstaterats innehålla lögn.

Patrik Peter säger också:

"Jag kan inte redogöra närmare för hur vi genomförde den första inledande kontrollen av uppgifterna i Kalla Fakta och om vi t.ex. kontaktade tidigare befattningshavare på Säkerhetspolisen."

Nähä, och varför inte det kan man fråga sig.

Att begära resning i detta mål vid 77 års ålder och 26 år efter den första domen innebär en oerhörd kraftansträngning för Bertil Ströberg och hans familj, både fysiskt och mentalt. Vad hade hänt om Ströberg inte ansökt om resning? JO, JK och Åklagarkammaren skulle sannolikt ändå ha agerat lika feigt. Det skulle i sin tur innebära att frågan om undanhållandet av de viktiga bevisuppgifterna aldrig skulle bli utredd, och Ströberg skulle aldrig få upprättelse.

Vidare: Åklagarkammaren har möjlighet och mycket goda grunder för att själv begära resning i fallet med anledning av Kalla Faktas uppgifter, men man har beslutat att inte göra det. Varför vill kammaråklagare Jacobsson av någon outgrundlig anledning fortfarande inte säga.

Om HD beviljar resning kommer domstolen sannolikt att vända sig till RÅ med en begäran om utredning. RÅ kommer då i sin tur att be Åklagarkammaren för säkerhetsmål att göra grovarbetet. Det innebär att åklagarmyndigheten kommer att utreda sig själv, något som vore högst olämpligt i detta mycket känsliga och prestigefyllda mål.

Det mycket allvarliga fel som Säpo och/eller åklagaren begått måste i stället utredas av en helt oberoende instans med stark integritet och rättskänsla eftersom det kan röra sig om korruption på mycket hög nivå inom Säpo och/eller åklagarmyndigheten.

På grund av myndigheternas passivitet och fallets unika karaktär i svensk rättshistoria har jag, som en sista utväg, bett justitieminister Beatrice Ask att föranstalta om en oberoende utredning. Hon har ännu inte svarat.

Bertil Ströbergs fru Marianne har i olika sammanhang luftat sin misstro mot hur myndigheterna har agerat, ända från början av den här historien.

***"Ett gäng fuskare"* har hon kallat dem, och det med full rätt. Den passivitet som Makten nu uppvisar i fråga om Kalla Faktas avslöjanden väcker nya onda aningar, inte bara om att myndigheterna vill mörklägga sina egna fel.**

Kan hela Ströbergfallet ha iscensatts av någon inom Säpo eller försvarsmakten, i samarbete med polska eller sovjetiska underrättelsetjänster, som en avledningsmanöver i syfte att dölja en existerande mullvad?

Och är det detta som myndigheterna nu vill mörklägga?